

Ha nyár, akkor NLC?

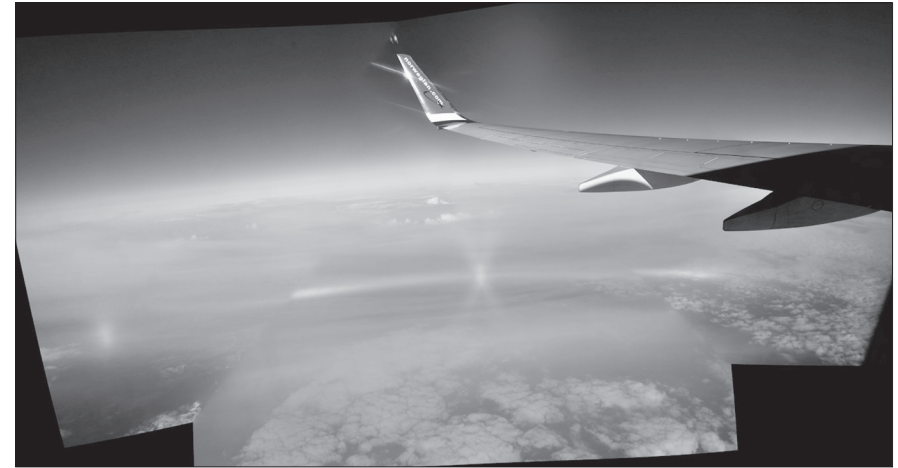
Minden évben már hetekkel előre várjuk a nyár legszebb jelensége, az éjszakai világító felhők (NLC-k) megjelenését. Aki már látott NLC-t, az megérti, miért! Mivel a világító felhőkről tudjuk, hogy megjelenésük összefügg a naptevékenységgel, a realitás talaján maradva az ember visszafogott reményekkel vág neki a szezonnak a maximum közeli időkből. Idén feltűnően korán indult a szezonz az északi országokban, már május utolsó két hetében gyűltek az észlelések, ráadásul elég erős, fényes jelenségeket láttak. Ezek alapján a hazai észlelőgárda is bátrabban várt az itthoni megjelenésre, azonban a remek kezdet ellenére csak lassan jött délebbre a világító felhők zónája. Június 17-én hajnal előtt Jónás Károly volt az a szerencsés észlelőnk, aki megpillanthatta az első hazai NLC-t idén nyáron. Rajta kívül csak a miskolci Bizik Péter, aki különösen szemfüles volt, és a zalaegerszegi Bali András észlelte, ő munkája folyamán a szabadban volt hajnalban. A következő „jelenésre”

sajnos elég sokat kellett várni, 27-én este, a horizonthoz közel látszott világító felhő, amit Schmall Rafael és a rovatvezető, Landy-Gyebnár Mónika látott.

A nyár legszebb NLC-je június 30-án este ragyogott fel – szó szerint – alkonyat után az északi égen. A jelenség nagy kiterjedésű, igen komplex szerkezetű és rendkívül fényes volt, így ezt láthatták a legtöbben a hazai észlelőgárdából: Bali András, Biró Zsófia, Berkó Ernő, Farkas Alexandra, Gál Ervin, Hadházi Csaba, Kacs Dávid, Mizser Attila, Őri Ágnes, Pável Zoltán, Pintér András, Rosenbergt Róbert, Schmall Rafael, Szalai Attila, Szitkay Gábor, Veres Viktor, Vingler Béla és a rovatvezető. A szezonz utolsó NLC-je július 3-án hajnalban volt, ezt csak a miskolci Ács Éva látta, valamint Sánta Gábor Tarjánból. Az észlelést nagyban nehezítette, hogy hazánk felett ekkor az amerikai erdőtüzekből folyamatosan átáramló sűrű füst sávjai kavargtak, ez főként a horizont közelében volt látható kontrasztos csikokként.

Biró Zsófia tűzgömbvadász autója és „észlelőkutyája” a június 30-i NLC-vel hangulatos csoportképet alkotnak

Pete Gábor a Rigai-öböl felett repülve fotózta ezt a rendkívül ritka látványt. A világon ő a második, akinek sikerült 120 fokos almléknapot megörökítenie! Középpont az X alakú ívek a diffúz ívek, ennek két oldalán a fényes sávok a Liljequist-almléknapok, kissé távolabb pedig ott ragyog a 120 fokos almléknap

Különleges észleléssel örvendeztette meg a rovatot Méhes Ottó, aki a kanadai Cochranegbaltja alatt szerencsésebb helyzetből figyelhette a jelenséget. Június 9-én éjjel sarki fényt figyelt meg, majd hamarosan észrevette, hogy még NLC is látható egyidejűleg: „Kint a szabadban hideg szél fúj, de az égen lassú táncot járó zöldes, sárgás fények gyönyörűek voltak. Hamar felfigyeltem arra is, hogy közel a nyugati látóhatár felett szokatlan fényesség mutatkozik. Jobban odafigyelve fénygyűrődéseket fedeztem fel az ezüstös fénylésben, amely egészen északra nyújtózott át, a sarki fények alá. Nem volt kétség, hogy éjszakai világító felhőt sikerült megpillantanom és lefotóznom.” Méhes Ottó fotója a Hét csillagászati képe lett július 7-én. Szintén külföldön, az észtországi Saaremaa-szigetről figyelhetett meg világító felhőt július 17-én Mizser Attila.

Az északibb országokban most, augusztus elején, amikor a rovat íródik, még mindig látható NLC, de idén Közép-Európát nem kényeztette el a jelenség. Jövőre se számíthatunk sokkal jobb helyzetre, mivel a legújabb várakozások szerint a naptevékenységi maximum ezúttal kettős csúcscsú lesz, s a második csúcscsot 2014-re várják – viszont az

erősebb naptevékenység kedvez egy másik jelenségnek...

A légkörfény az, amivel ha ritkán is, de itthon is találkozhatunk. Ezt a jelenséget csak akkor láthatjuk, ha kiváló az átlátszóság és nem fényszennyezett a hely, ahol észlelünk, ugyanis a légkörfény meglehetősen halovány tünemény! A rovatvezetőnek július végén, 30-án és 31-én este, egy markáns hidegfront átvonulása után sikerült megpillantania a zölden fénylő sávokat, amelyek a magaslégtérben a Nap extrém tartományú UV-sugárzása nyomán létrejövő kémiai reakcióknak köszönhetően alakulnak ki. A fénylés színe – legtöbbször a zöld – szabad szemmel csak igen sötét helyszínekről látszik, de szerencsére az igen jellegzetes sávokat akkor is észlelhetjük, ha a színét nem látjuk. Fotografikusan aztán a színük is előjön, ami kétség esetén bizonyítékul szolgálhat. Valószínűleg többször látható lesz még az erősebb naptevékenység miatt, így, ha valaki sötét egű helyen tartózkodik kiváló átlátszóságú égbolt alatt, igyekezzen megfigyelni: elsősorban az éjszaka első felében várható a megjelenése, a horizont közelében a legerősebbek a többé-kevésbé párhuzamos, igen lassan mozgó sávok. Ha látjuk a sávokat, fokozot-

tan figyeljük arra, hogy ne tévesszen meg minket egy-egy felhőzóna – a mozgásukból ez kikövetkeztethető (a felhők jóval gyorsabban mozognak). A légkörfény megjelenése nem köthető napkitörésekhez, így nem kell az indexeket figyelni, elég, ha a megfelelő helyen vagyunk!

Halókkal nem kényeztette el a nyár az észlelőket, ám ezúttal is akad rendkívüli megfigyelés. Omnia vincit amor, mondja a latin – ennek köszönhetően Pete Gábor és felesége nászúton voltak, ahonnan már hazafelé tartva a Helsinki–Budapest légi járatról, július 2-án sikerült csodálatos felvételeket készítenie a horizont alatti halóivekről. Ezen ívek részben a normál, horizont feletti „tükörképei”, ám fel kell emelkednünk a földről ahhoz, hogy észlelhessük őket, ezért is igen ritka jelenségek. Észlelőnk a Nappal szemközti égboltrészre látott rá, így az antiszoláris pont körül megjelent alnapot, a diffúz íveket, az almelléknapi-ívet, erőteljes Liljequist-almelléknapot, valamint az igazi szenzációt jelentő 120 fokos almelléknapot örökítette meg. Ez utóbbi jelenségről Pete Gábor fényképe a második a világon, ráadásul a felvételen sokkal erősebb és fényesebb a tünemény, mint az eddig ismert első fotón! A rovatvezető számára mindig nagy örömet jelentenek az ilyen észlelések, és büszke a szemfüles észlelőre!

De azért ne feledkezzünk meg azon észlelőinkről sem, akik két lábbal a földön állva figyelik a halójelenségeket! Június hónap során a következő észleléseket kapta a rovat: 3-án reggel Kósa-Kiss Attila 22 fokos naphaló fényes felső felét látta, valamint Soponyai György fotózott élénk színű melléknapot. Június 14-én Biró Zsófia örökített meg szép fényes 22 fokos halót, 23-án ismét Kósa-Kiss Attila ege tündökölt: reggeltől kezdve 8 órán keresztül (!) látszott 22 fokos haló. Június 24-én Nagy Etele Szentpéterváron járt, itt fotózott 22 fokos naphalót, s a halóívbe beropült repülőgépek kondenzcsíkját annak markáns árnyékával együtt. Június 25-én napnyugtakor (ami ezen a szélességen 21:25-kor volt) gyönyörű, a helyszínhez illően vörös naposzlopot látott, amely még a Nap

horizont alá bukása után 10 perccel is észlelhetően fényes maradt. Szintén különből, Izlandról kaptunk a jellegzetes tájba illő képeket Kiss Csongor jóvoltából: szép, 22 fokos naphalókat. Az egyik képen kitérésben lévő gejzírral komponálta össze amatőr társunk a jelenséget. A sarkvidéken minden bizonnyal alvászavarokat okozó éjféle Nap jelenségről is készítette felvételt, mely a hét képe lett hírportálunkon (31. hét). Ez utóbbi jelenségről csak annyi jut eszembe, hogy megköszönhetjük Árpád ősapánknak, hogy nálunk a nyári éjjeleken is van néhány óra, amikor sötét az ég, s így a Tejút ragyogó szalagjában is gyönyörködhetünk.

Júliusban két észlelő számolt be fénytörési eseményekről. Rosenberg Róbert 2-án látott igen fényes és színes melléknapot, ragyogó zenitkörű ívet két oldalánál halvány felső oldalívvel, továbbá felső érintő ívet és a felette halványan, de jól kivehetően látszó ritka Parry-ívvel. Másnap, 3-án már „csak” 22 fokos halót örökített meg. Kósa-Kiss Attila egén 7-én és 9-én délután a 22 fokos haló teteje, 15-én reggel teljes kört alkotó 22 fokos haló volt. Július 18-án este a Hold előbb felső, majd alsó holdoszlopot produkált, azután a 22 fokos holdhaló bal oldali fele jelent meg.

Június 22-én Rosenberg Róbert igen látványos sugarakat örökített meg a felhő mögé bújó Hold fényével

A nyárra jellemző, hogy látványos krepuszkuláris sugarakat, illetve felhőárnyékokat lehet megfigyelni, mivel a gomolyok kontrasztos, határozott körvonalú felhők, így az árnyékuk is hasonlóan kontrasztos lesz. Békési Zoltán a Kab-hegy tetején szokott távcsöves észleléseket folytatni,

Kiss Csongor Izlandon jártában két kézzel se tudta kitakarni a csodálatos naphalót. Igaz, nem is nagyon akarta...

június 8-án itt figyelte meg az alkonyati sugarakat, amelyet távoli zivatarfelhők okoztak: „Néhány óra múlva ugyanebben az irányban sűrűn villámlott, ezért a távcsöves észlelést be is kellett fejeztem.” Nem ritka, hogy akár Németországig is „ellátni” a sugarak segítségével, ugyanis a napnyugta irányában lévő sok száz kilométeres távolságban az égből törő zivatarfelhők árnyéksávjait vehetjük észre. A rovatvezető június 13-án este, napnyugta után 40 perccel látta a németországi viharok vetette árnyéknalábokat. 18-án Szöllősi Tamás figyelt meg hasonló jelenséget. 22-én a Hold produkált igen látványos sugarakat, midőn egy felhő mögé rejtőzött, erről Rosenberg Róbert küldött szépséges fotóval ellátott észlelést, majd 23-án és 29-én a nappali felhőkkel sikerült megfigyelnie a jelenséget. Július 5-én napnyugtakor Fidrich Róbert észlelőnk Kis Klára, Kis Katalin és Feitel Balázs társaságában figyelt meg lenyűgöző krepuszkuláris sugarat, 7-én Soponyai György

egy növekvő gomoly felett és alatt előtörő pazar sugarakat örökített meg, ugyanezen a napon Szöllősi Tamás egén is megjelent a jelenség. Júliusban Rosenberg Róbert 15-én, 17-én, 18-án, 20-án, 27-én és 29-én fotózta a jelenséget.

Együttállásokról is érkezett beszámoló észlelőinktől. Június 11-én este a Hold–Merkúr–Vénusz együttesét örökítette meg Rosenberg Róbert. 18-án a Hold–Spica együttállásról Tóth Krisztián és Bajmóczy György készítettek felvételt, képeiket érdemes megnézni az észlelői adatbázis oldalán (<http://mpt.dyndns.info>), gyönyörűek! Júliusban 18-án a Hold és az Antares közelségét Orosz Tímea digitális rajzon örökítette meg, 22-én hajnalban pedig Szauer Ágoston fotózta a Jupiter–Mars kettősét.

Nem volt túl eseménydús a nyár első két hónapja, talán az augusztus bőségebb lesz, már csak azért is, mert több okuk van az égbolt szerelmeseinek a szabadban éjszákzni.

Landy-Gyebnár Mónika